



LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 14.6.2019
JOIN(2019) 12 final

**ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE,
NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

Aruanne väärinfovastase tegevuskava rakendamise kohta



A. Sissejuhatus

Demokraatlike protsesside ja institutsioonide kaitsmine väärinfo¹ eest on meie ühiskonna jaoks keeruline ülesanne. Et sellega toime tulla, on EL loonud kindla raamistiku, mille alusel tegutseda kooskõlastatult ja täielikus vastavuses euroopalike väärtuste ja põhiõigustega.

Euroopa demokraatia tugevus on otseselt seotud kodanike aktiivse osalemisega selles. Rekordiline valimisaktiivsus Euroopa Parlamendi hiljutistel valimistel näitab, kui oluline on eurooplaste jaoks ELi tuleviku kujundamises kaasa rääkida.

Veel on vara teha lõplikke järeldusi selle kohta, kui palju esines valimiste kontekstis väärinfot ja milline oli selle mõju, kuid on selge, et ühise väärinfovastase tegevuskava² alusel võetud meetmed ja spetsiaalne valimispakett³ aitasid ründeid ära hoida ja väärinfot paljastada. Need meetmed julgustasid paljusid ajakirjanikke, faktikontrollijaid, platvorme, riikide ametivõime ja kodanikuühiskonda andma oma panuse, et suurendada teadlikkust selle ohu vastu võitlemise võimalustest. Tänu üldsuse suuremale teadlikkusele oli pahatahtlikel jõududel keerulisem avalikke arutelusid manipuleerida.

Liigseks rahuloluks ei ole siiski põhjust ning võitlust väärinfo vastu tuleb jätkata. Tegemist on kõiki meie ühiskonna osi puudutava probleemiga, mis ei kao kuhugi ning millega tuleb pidevalt ja sihikindlalt tegeleda. Selleks, et kaitsta liidu demokraatlike protsesse ja institutsioone manipuleerimise ja väärinfo eest, tuleb teha senisest palju rohkem tööd.

Komisjoni ja kõrge esindaja tänases aruandes antakse senistele saavutustele esmane hinnang ja tuuakse esile peamised aspektid, mida tulevikus arvesse võtta. Aruandes selgitatakse üksikasjalikumalt, mil moel aitasid tegevuskava ja valimispakett Euroopa Parlamendi valimiste käigus väärinfo vastu võidelda. Ühtlasi on aruanne komisjoni ja kõrge esindaja panus 20.–21. juunil 2019 toimuvasse Euroopa Ülemkogu kohtumisse.

B. Kuidas tagada kooskõlastatud lähenemisviis väärinfo vastu võitlemiseks

Kui komisjon ja kõrge esindaja võtsid vastu väärinfovastase tegevuskava, löid nad kindla raamistiku, millele toetudes tulla toime ohtudega nii ELis kui ka väljaspool seda. Kõik asjaosalised, kaasa arvatud ELi institutsioonid, liikmesriigid, ettevõtjad ja kodanikuühiskond täitsid nelja tegevussuuna raames neile ette nähtud ülesandeid:

¹ Komisjon on väärinfo defineerinud kui vale või eksitava teabe, mida luuakse, esitatakse ja levitatakse majandusliku kasu teenimise või üldsuse tahtliku petmise eesmärgil, ja mis võib põhjustada avalikku kahju. Tsiteerimisvead, satiir ja paroodia või selgesti eristatavad erapoolikud uudised ja kommentaarid ei ole väärinfo (COM(2018) 236). Väärinfo eesmärk on faktide moonutamise või võltsimise teel hajutada tähelepanu, killustada ühiskonda ja õhutada kahtlusi, et tekitada inimestes segadust ning nõrgendada nende usaldust institutsioonide ja kehtivate poliitiliste protsesside vastu.

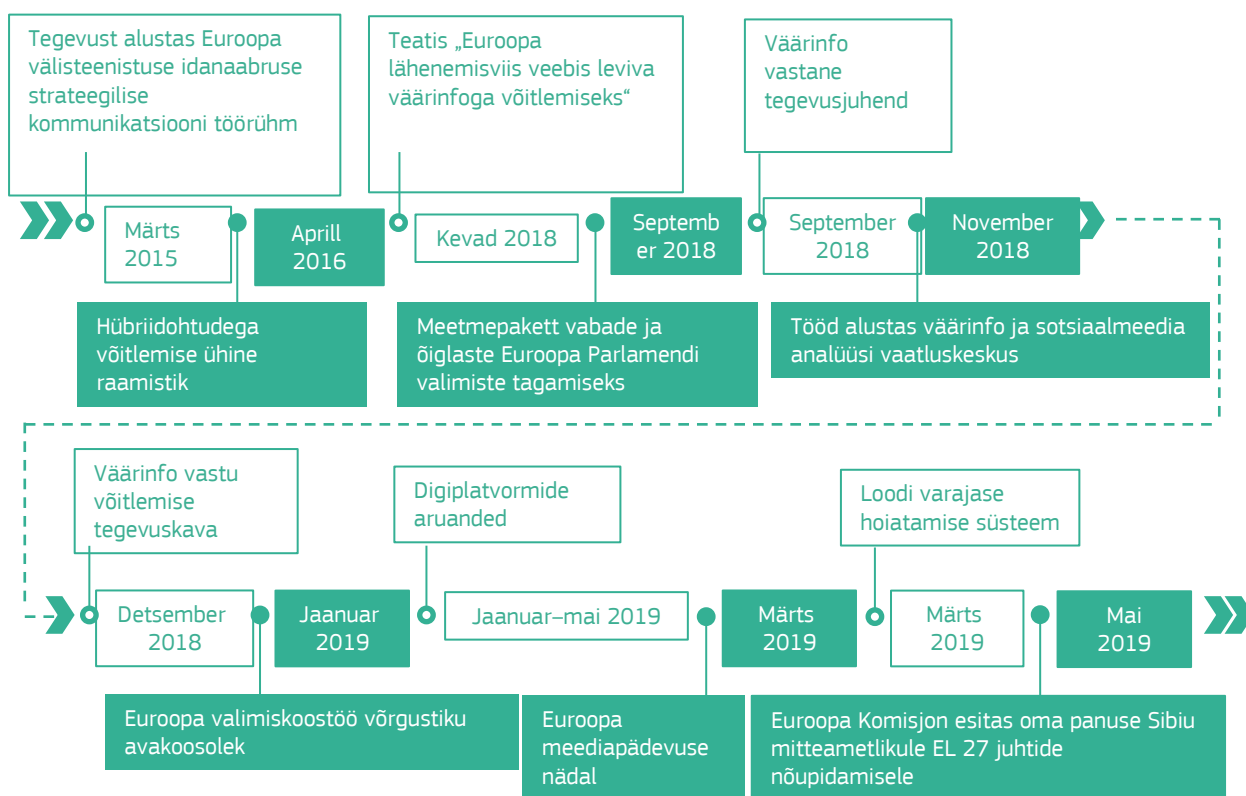
² JOIN(2018)36.

³ Valimispakett sisaldab järgmisi dokumente: komisjoni teatis vabade ja õiglase Euroopa Parlamendi valimiste kindlustamise kohta, COM(2018) 637; komisjoni soovitus valimiskoostöö võrgustike, veebisisu läbipaistvuse, küberintsidentide eest kaitsmise ning väärinfo levitamise kampaaniate vastu võitlemise kohta Euroopa Parlamendi valimiste raames, COM(2018) 5949; komisjoni juhised liidu andmekaitseõiguse kohaldamise kohta valimiste kontekstis, COM(2018) 638; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. märtsi 2019. aasta määrus (EL, Euratom) 2019/493, millelega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL, Euratom) nr 1141/2014 seoses kontrollimenetlusega, mis käsitleb isikuandmete kaitse normide rikkumist Euroopa Parlamendi valimiste raames, ELT L 851, 27.3.2019, lk 7–10.



1. EL on suurendanud oma suutlikkust väärinfot ära tunda ja sellega toime tulla Euroopa välisest strateegilise kommunikatsiooni töörühmade ja ELi hübriidohtude ühisüksuse kaudu. Samuti on EL parandanud koordineeritud reageerimist. Selleks on loodud varajase hoiatamise süsteem, mis hõlbustab liikmesriikide ja ELi institutsioonide teabevahetust.
2. Vabatahtliku tegevusjuhendi abil tegi EL koostööd digitaalsete platvormide ja ettevõtjatega, et suurendada poliitilise teabevahetuse läbipaistvust ja vältida nende teenustega manipuleerimist. Tänu sellele on kasutajatel võimalik teada, miks nad näevad mingit konkreetset poliitilist sisu või reklaami, kust see pärit on ja kes on selle taga.
3. Komisjon ja kõrge esindaja tegid koostööd Euroopa Parlamendiga, et suurendada ühiskonna teadlikkust ja väärinfole vastupanu võimet eeskätt faktipõhisemate sõnumite ja meediapädevuse suurendamiseks tehtavate jõupingutuste kaudu.
4. Komisjon on edendanud koostööd, jaganud juhiseid ja toetust ning võtnud õiguslikke meetmeid, et toetada tööd, mida liikmesriigid teevad valimiste usaldusväärsuse kindlustamiseks ja liidu demokraatlike süsteemide vastupanuvõime tugevdamiseks.

Ülevaade ELi ühisest ja koordineeritud tegevusest väärinfo vastu



1. Suutlikkuse parandamine ja jõulisemalt koordineeritud reageerimine

Komisjon ja kõrge esindaja on tugevdanud liidu suutlikkust väärinfot avastada, analüüsida ja paljastada ning kindlustada koordineeritud reageerimine eeskätt varajase hoiatamise süsteemi kaudu. Selleks tugevdati kommunikatsiooni peadirektoraadi vastavaid töösuundi ning eraldati täiendavaid rahalisi ressursse ja töötajaid Euroopa välisest strateegilise kommunikatsiooni töörühmade



jaoks. Tänu eelarvetäiendustele sai idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni töörühm oma tegevust laiendada ja arendada professionaalset seiret.

Varajase hoiatamise süsteem lihtsustas mitmel juhul väärinfoga seotud juhtumeid ja suundumusi puudutava teabe vahetamist ja jagamist ELi ametivõimude ja liikmesriikide vahel.

Praegu olemas olevate tõendite põhjal ei saa väita, et välised jõud oleksid püüdnud spetsiifilise piirülese väärinfokampaaniaga Euroopa Parlamendi valimisi mõjutada. Samas näitasid kogutud tõendid Vene allikate⁴ jätkuvat ja järjepidevat väärinfoga seotud tegevust, mille eesmärk oli vähendada valimisaktiivsust ja mõjutada valijate eelistusi. Kõnealune tegevus puudutas mitmesuguseid teemasid alates liidu demokraatliku legitiimsuse vaidlustamisest kuni ühiskonda lõhestavate avalike mõttevahetusteni näiteks rände ja suveräänsuse üle. See kinnitab, et nii valitsustega seotud kui ka valitsusväliste isikute⁵ käivitatud väärinfo kampaaniad kujutavad endast ELi jaoks hübridohtu.

Oli näha, et pahatahtlikud jõud kasutavad väärinfot järjepidevalt äärmuslike vaadete propageerimiseks ja vastasleeride tekitamiseks kohalikes aruteludes. Muu hulgas kasutati selleks põhjendamatuid rünnakuid ELi vastu. Eri riikide poliitilised jõud võtsid sageli üle Vene allikate taktika ja narratiivi, et rünnata ELi ja selle väärtusi⁶. Osales ka muid väliseid mõjutajaid.



Näiteks on pahatahtlikud jõud kasutanud Jumalaema kiriku põlengut väidetava märgina sellest, kuidas läänelikud ja kristlikud väärtused ELis justkui alla käivad. Samuti tulid nad kiirelt välja teooriaga, et Austria poliitilises kriisis ja sellele järgnenud valitsuse kokkuvarisemises on süüdi „Euroopa süvariik“, „Saksa ja Hispaania julgeolekuteenistused“ ja üksikisikud. Valimisaktiivsuse vähendamiseks levitati lugusid selle kohta, et Euroopa Parlamendi seadusandlikud volitused on ebaolulised ja parlament on lobistide kontrolli all⁷.

Selliste mõjutajate taktika muutub ja areneb sama kiiresti kui meetmed, mida võtavad riigid ja digitaalsed platvormid. Paistab, et need peamiselt just Vene allikatega seotud jõud on hakanud ulatuslikele operatsioonidele digitaalsetel platvormidel eelistama hoopis väiksemaid kohaspetsiifilisi operatsioone, mida on keerulisem avastada ja paljastada.

Väärinfo levitamine muutub üha rafineeritumaks ja keerukamaks ning sõltumatutel teadlastel on raske eri platvormidelt vajalikke andmeid saada. Seepärast võtab väärinfo levitamise kampaaniate ulatuse ja mõju analüüsimine ja järelduste tegemine aega ning eeldab kodanikuühiskonna, teadlaste, avaliku sektori ja digitaalsete platvormide ühist pingutust.

Selgelt on kasu varajase hoiatamise süsteemist, mis aitab muuta ELi institutsioonide ja riikide ametiasutuste omavahelise koordineerimise tihedamaks. Ametiasutused suhtlevad omavahel üha rohkem ning süsteemist on saanud väärinfo vastase võitluse keskpunkt. Ühtlasi on süsteemi

⁴ Idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni töörühm registreeris alates 2019. aasta jaanuarist kaks korda rohkem Vene allikatele omistatud väärinfo juhtumeid kui 2018. aastal sama aja jooksul (vastavalt 998 ja 434).

⁵ Vt Facebooki teadaandeid lehtede, gruppide ja kontode eemaldamise kohta muudes riikides <https://newsroom.fb.com/news/>.

⁶ <https://www.isdglobal.org/isd-publications/interim-briefing-propaganda-and-digital-campaigning-in-the-eu-elections/>.

⁷ Täpsemalt saab nende väärinfojuhtumite kohta lugeda portaalist EUvdDisinfo: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>.



kasutamine tugevdanud koostööd digitaalsete platvormidega, kuigi need peaksid veelgi tõhustama reageerimist väljastpoolt tulevatele teadetele ebaautentse käitumise ja pahatahtliku sisu kohta. Varajase hoiatamise süsteem on hõlbustanud ka rahvusvaheliste partneritega (nt G7 ja NATOga) tehtavat koostööd ning seda tugevdatakse edaspidi veelgi.

2. Väärinfot käsitleva tegevusjuhendi rakendamine

Digitaalsetest platvormidest on saanud paljude ELi kodanike jaoks võimas infokanal. Seega võib neil olla oluline roll ka väärinfo levitamisel. Seepärast on komisjon palunud digitaalsetel platvormidel aktiivsemalt väärinfo vastu võidelda. Selle tulemusena võtsid suuremad platvormid (kaasa arvatud Facebook, Google ja Twitter) koos tarkvaraettevõtete ja reklaamitööstust esindavate organisatsioonidega oktoobris 2018 vastu väärinfot käsitleva isereguleerimisel põhineva tegevusjuhendi⁸. Sellega võtsid nad endale vabatahtlikult kohustuse suurendada oma teenuste läbipaistvust, vastutusvõimet ja usaldusväarsust.

2019. aasta Euroopa Parlamendi valimisi silmas pidades korraldasid komisjon ja audiovisuaalmeedia teenuste Euroopa regulaatorasutuste rühm (ERGA)⁹ 2019. aasta jaanuarist maini Facebooki, Google'i ja Twitteri esitatud aruannete¹⁰ põhjal nende platvormide tegevuse sihtseire. Seire käigus leiti, et saavutatud on järgmist.

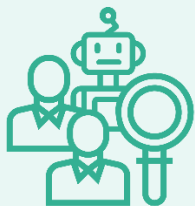
- ▶ Digitaalsed platvormid parandasid **kontrolli reklaami paigutamise üle**, et piirata pahatahtlikult klõpsusööta kasutatavate väärinfo postitajate reklaamitulusid. Igakuistes aruannetes esitasid nad liikmesriikide kaupa üksikasjalikud andmed, tuues välja mahavõetud reklaamide ning pettuse või eksitamise¹¹ eest suletud reklaamikontode arvu.
- ▶ Kõik kolm digitaalset platvormi pingutasid, et suurendada **poliitreklaami läbipaistvust**. Selleks hakati poliitreklaamidele lisama nende äratundmist võimaldavaid silte ja tehti need avalikult kättesaadavaks otsingufunktsiooni toetavates reklaamiteekides.
- ▶ Platvormid teatasid, et olid astunud samme **oma teenuste tervikluse** toetamiseks. Eelkõige keskenduti manipuleerivale käitumisele, mille eesmärk on muuta sisu koordineeritud operatsioonidega nähtavamaks, aga ka robotprogrammide ja võltskontode kuritarvitamisele.

⁸ Mais 2019 kirjutas tegevusjuhendile alla ka Microsoft.

⁹ ERGA võtab täieliku aruande vastu 20.–21. juunil 2019 toimuval kohtumisel.

¹⁰ Komisjon avaldas aruanded koos oma hinnanguga tegevusjuhendi rakendamisel tehtud edusammudele.

¹¹ Selline käitumine hõlmab kellegi teisenäinist, spämmimist, valeidentiteedi esitamist ning linke nn reklaamifarmidesse ja/või petteveebisaitidele. Viie kuu jooksul tegeles Google 131 621 ELis asuva reklaamikontoga, mis olid rikkunud firma valeandmete esitamist käsitlevaid põhimõtteid, ning 26 824 ELis asuva konto suhtes, mis olid rikkunud põhimõtteid ebapiisava originaalsisu kohta; samuti võttis Google meetmeid 1 188 ELis asuva materjalide avaldaja suhtes, kes olid rikkunud väärtuslikku sisu käsitlevaid põhimõtteid. Facebook teatas 1,2 miljonist ELis paigutatud reklaamist, mis olid rikkunud nende põhimõtteid sellistes küsimustes nagu halb kvaliteet, häiriv sisu, eksitav või valesisu või süsteemidest möödahiilimine. Twitter teatas, et oli tagasi lükanud 6018 ELi suunatud reklaami, sest need olid vastuolus Twitteri põhimõtetega vastuvõetamatute äritavade seotud reklaami kohta, ning 9508 ELi suunatud reklaami, mis rikkusid reklaami kvaliteedi põhimõtteid.



Alates jaanuarist kuni maini on digitaalsed platvormid võtnud meetmeid ebautentse käitumise vastu, et piirata kogu maailmas spämmi ja väärinfo levikut. Google teatas, et kõrvaldas rohkem kui 3,39 miljonit Youtube'i kanalit ning 8600 kanalit seetõttu, et need rikkusid ettevõtte spämmi ja kellegi teisena esinemist puudutavaid põhimõtteid. Facebook blokeeris 2019. aasta esimeses kvartalis 2,19 miljardit võltskontot ning astus eraldi samme 1574 väljaspool ELi asuva ja 168 ELis asuva lehekülje, grupi ja konto suhtes, mida iseloomustas ELi liikmesriikide vastu suunatud ebautentne käitumine. Twitter vaidlustas kogu maailmas peaaegu 77 miljonit spämmi meenutavat või võltskontot.

Valimistele eelnenud päevadel tegid digitaalsed platvormid sõltumatute uurijate ja ajakirjanike hoiatuste põhjal kindlaks ja võtsid maha veel kontosid, mis levitasid väärinfot ja õhutasid vaenu¹². Teadete kohaselt levitas rohkem kui 600 Prantsusmaal, Saksamaal, Itaalias, Ühendkuningriigis, Poolas ja Hispaanias tegutsenud Facebooki gruppi ja lehekülge väärinfot ja õhutas vaenu või kasutas võltsprofiile, et tõsta kunstlikult esile nende poolt toetatud isikute või saitide materjale. Neid lehti olid kasutajad vaadanud 763 miljonit korda. Teadlaste, faktikontrollijate ja kodanikuühiskonna esindajate teadetes esitati andmeid teistegi juhtumite kohta, mille käigus püüti hääletamiskäitumist manipuleerida vähemalt üheksas liikmesriigis¹³.

Kuigi tehtud on nii mõndagi, peavad platvormid väärinfoga tõhusa toimetuleku nimel tegutsema veelgi jõulisemalt. Facebook laiendas oma läbipaistvuspõhimõtteid ka temaatilistele reklaamidele,¹⁴ mida ei teinud ei Google ega Twitter, kuid sellele vaatamata on kõigi tegevusjuhendile allakirjutanute võetud läbipaistvusmeetmete tulemuslikkus endiselt küsitav. Samuti ei olnud platvormid piisavalt edukad reklaame majutavate veebisaitide läbipaistvuse suurendamisel. Osaliselt oli selle põhjuseks reklaamitööstuse passiivsus.

Ühtlasi peaksid kõik platvormid tagama kõigis liikmesriikides aktiivse ja toimiva koostöö faktikontrollijatega ning looma kasutajatele paremad võimalused väärinfo avastamiseks. Selleks võiks näiteks teha koostööd meediaorganisatsioonidega ja töötada välja teabeallikate usaldusväärsuse indikaatorid.

Samuti peaksid platvormid andma teadlaskonnale sisulise juurdepääsu andmetele, järgides sealjuures isikuandmete kaitse põhimõtteid. Teadlastega tehtav koostöö aitab väärinfokampaaniaid paremini avastada ja analüüsida, võimaldab tegevusjuhendi rakendamist ja mõju usaldusväärselt jälgida ning teha sõltumatut järelevalvet algoritmide toimimise üle. Komisjon kavatses ka edaspidi julgustada kõiki asjaomaseid sidusrühmi tegevusjuhendit laialdaselt kasutusele võtma.

Enne aasta lõppu hindab komisjon tegevusjuhendi esimese 12 rakenduskuu põhjal selle tulemuslikkust. Kui peaks juhtuma, et hindamistulemused ei ole rahuldavad, võib komisjon pakkuda välja täiendavaid algatusi, mis võivad olla ka õiguslikku laadi.

¹² <https://www.theguardian.com/world/2019/may/22/far-right-facebook-groups-spreading-hate-to-millions-in-europe>.

¹³ Avaaz (2019): Far Right Networks of Deception; strateegilise dialoogi instituut (2019): 2019 EU Elections Information Operations Analysis: Interim Briefing Paper; Avaaz ja strateegilise dialoogi instituut (2019): Disrupted: Evidence of Widespread Digital Disruption of the 2019 European Parliament Elections.

¹⁴ Nt sisseränne, poliitilised väärtused, kodaniku- ja sotsiaalõigused, julgeolek ja välispoliitika, keskkonnapoliitika.



3. Teadlikkuse suurendamine ja ühiskonna vastupanuvõime parandamine

Et väärinfole vastu astuda ja ühiskonna vastupanuvõimet parandada, tuleb eri tasandi jõud ühendada. Sellele saab kaasa aidata kodanike ja kodanikuühiskonna võimestamise ning faktipõhise teabevahetuse tagamise kaudu Euroopas. Enne Euroopa Parlamendi valimisi tegid ELi institutsioonid tihedat koostööd järgmistes valdkondades:

- ▶ **Väärinfo alase teadlikkuse suurendamine.** ELi institutsioonid tulid välja mitme algatusega, et suurendada kõigis ELi liikmesriikides üldsuse teadlikkust väärinfost. Selleks korraldati seminare, konverentse ja ajakirjanike infotunde. Neil osales sadu ajakirjanikke ning tänu sellele paranes arusaamine väärinfo kaasnevatest ohtudest ja nende teemade käsitlemine ajakirjanduses. Muu hulgas Euroopa noortenädalal korraldati Brüsselis külalisrühmadele infotunde, millel osales ligikaudu 200 kodanikuühiskonna, ülikoolide ja noorteorganisatsioonide esindajat.



Saksamaal läks seoses ELi uute andmekaitse-eeskirjadega liikvele müüt nagu ei tohiks lapsed enam oma jõuluvanale mõeldud kirju kodulinna jõulukuuse külge kinnitada, nagu seda varem on tehtud. ELi andmekaitse-eeskirjade eesmärk on pakkuda kaitset selle eest, et isikuandmeid ei kasutataks nende omaniku loata, kuid neis ei ole kusil kirjas, et lapsed ei tohi oma jõulukungisoove avalikult jagada, kui nende vanemad sellega nõus on.

- ▶ **Parem teavitamine ELi poliitikast.** ELi institutsioonid jagasid miljonitele ELi kodanikele mitmes keeles ennetavat teavet sotsiaalmeedias¹⁵ ja teavituskampaaniate kaudu,¹⁶ et suurendada teadlikkust ja arusaamist sellest, milline on ELi mõju inimeste igapäevaelule. Euroopa Parlament algatas teadlikkuse suurendamise kampaania „Seekord lähen valima“¹⁷ ja mitme riigi ametiasutused tegid midagi samalaadset. Komisjon ja Euroopa välisteenistus laiendasid positiivset teabevahetust oluliselt erikampaaniatega, mis jõudsid miljonite kodanikeni.
- ▶ **Väärinfole reageerimise suutlikkuse parandamine ELis.** Komisjon koostas ja levitas koostöös Euroopa välisteenistuse ja Euroopa Parlamendiga materjale, et murda müüte ja suurendada teadlikkust. Selles tegevuses toetuti nii teadlaste kui ka institutsioonide teadmiste. Komisjonisisene väärinfo vastane võrgustik tegutses koostöös teiste ELi institutsioonidega korrapäraselt ja ühendas valdkondade poliitilisi teadmisi teabevahetuse oskusteabega. Mitu komisjoni esindust löid oma veebisaidil eraldi lehed, millel lükatakse ümber kauaaegseid müüte ELi kohta, ning arendasid väärinfo kummutamiseks partnerlussuhteid faktikontrollijate ja toimetajate ning teiste kodanikuühiskonna algatustega.

¹⁵ Komisjon kajastab väärinfo seotud teemasid regulaarselt oma sotsiaalmeedia kontodel: 2018. aasta jaanuarist 2019. aasta aprillini tehti Twitteris, Facebookis, Instagramis ja LinkedInis 57 postitust, millele reageeriti 54 781 korral, neid vaadati 3 256 476 korda (ainult Twitteris ja Facebookis) ja need jõudsid 385 655 inimeseni (ainult Facebookis ja Instagramis).

¹⁶ Teavituskampaaniad „Tulemusi saavutav Euroopa“ (programm „InvestEU“; toimus 16 liikmesriigis; aastatel 2017–2018 üle 240 miljoni potentsiaalse kontakti), „Euroopa, mis avarab võimalusi“ (EUandME, sihtrühm on ELis ligikaudu 100 miljonit noort vanuses 18–35; aastatel 2018–2019 üle 60 miljoni potentsiaalse kontakti) ja „Euroopa kaitseb“ (sihtrühm on 35–55aastased, aastatel 2018–2019 peaaegu 60 miljonit potentsiaalset kontakti).

¹⁷ Kampaaniasse kaasati 300 000 toetajat, kes osalesid Euroopa teemasid käsitlevatel aruteludel oma kogukonnas ja sotsiaalsetes rühmades nii internetis kui ka päriselus. Euroopa Parlament tegi valimiste tutvustamiseks koostööd üle 340 üleeuroopalise organisatsiooniga.



- ▶ **Ühiskondliku vastupanuvõime tugevdamine meediapädevuse kaudu.** Heal tasemel meediapädevus on äärmiselt oluline, et kodanikud saaksid digiajastul teadlikke otsuseid teha. See on elujõulise ja nüüdisaegse demokraatia eeltingimus. Et parandada meediapädevust kogu ELis ja juhtida eeskätt piirkondlikul ja kohalikul tasandil tähelepanu parimatele tavadele, korraldas komisjon esimese Euroopa meediapädevuse nädala, mille jooksul toimus kogu ELis enam kui 320 üritust¹⁸. Vastavalt uuele audiovisuaalmeedia teenuste direktiivile¹⁹ peavad liikmesriigid oma riiklikes raamistikutes tugevdama meediapädevuse alaseid meetmeid, tehes selleks tihedat koostööd reguleerivate asutuste ja muude sidusrühmadega.
- ▶ **Kodanikuühiskonna võimestamine.** Rahvusvaheline faktikontrollimisvõrgustik lõi sõltumatute faktikontrollijate Euroopa haru, mis hõlmab 14 liikmesriiki, ja pani üles veebisaidi 11 ELi keeles. Komisjon aitab ka edaspidi kaasa sõltumatute faktikontrollijate ja teadlaste multidistsiplinaarse kogukonna loomisele Euroopas. Programmi „Horisont 2020“ raames on komisjon toetanud investeringuid sisu kontrollimise ja sotsiaalmeedias levitamise uutesse tehnoloogiatesse. Samal ajal on komisjon suurendanud jõupingutusi liidu naabruspiirkonnas, et luua sidemeid ELi ja partnerriikide kodanikuühiskonna vahel. Tänu sellele on suudetud kindlaks teha ja katsutada väärinfo vastu võitlemise kogukonnapõhiseid lahendusi.



Komisjon käivitas väärinfo ja sotsiaalmeedia analüüsi sotsiaalse vaatluskeskuse (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis ehk SOMA), et hõlbustada sõltumatute faktikontrollijate omavahelist suhtlust, teadmiste vahetamist ja parimate tavade väljatöötamist. SOMAle on juurdepääs esimesel neljateistkümnel Euroopa faktikontrolliorganisatsioonil ning ühtlasi rajab SOMA multidistsiplinaarsed väärinfo alase teadustöö keskused. Lisaks sellele rahastab Euroopa ühendamise rahastu 2,5 miljoni euroga uut digiteenuste taristut, mille eesmärk on toetada faktikontrollijaid ja teadlasi ühendavate võrgustike loomist.

¹⁸ Algatus viidi ellu 18.–22. mail 2019 koostöös liikmesriikidega.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) nr 2018/1018.



4. Valimiste usaldusvääruse kaitse

Pärast seda, kui tuli ilmsiks Facebooki ja Cambridge Analytica juhtum ja selgus, et maailma eri paigus on valimistesse sekkunud, on komisjon asunud otsustavalt kaitsma valimiste usaldusväärust ja suurendama ühiskonna vastupanuvõimet. Selleks võeti vastu spetsiaalne valimispakett. Võetud meetmetega on saavutatud konkreetseid tulemusi järgmistes valdkondades.

- ▶ **Valimisasutuste tegevuse parem koordineerimine.** Koostöös liikmesriikidega loodud valimisvõrgustikud, kuhu kuuluvad valimiste seisukohast olulise pädevusega ametiasutused, on suurendanud valmisolekut võimalikeks ohtudeks ja võimaldanud nii riikide kui ka ELi tasandil valimiste-eelset tegevust paremini koordineerida. Muu hulgas tegelesid nad ohtude ja lünkade tuvastamise, kriisolukordadeks valmisoleku, teadlikkuse suurendamise kampaaniate, väärinfovastase võitluse, kehtivate õigusnormide seire ja täitmise tagamise ning riigis kehtivate õigusnormide ja menetluste analüüsimisega. Sisseseatud koostöö toetas tulemuslikult liikmesriikides valimisteks valmistumist ja aitas leida lahenduse mõnedele selles keerukas valdkonnas ette tulevatele erisustele.
- ▶ **Parem kaitse küberohtude eest.** Euroopa Liidu Võrgu- ja Infoturbeameti (ENISA), komisjoni ja parlamendi toetusega korraldatud praktilised õppused aitasid suurendada küberohtudeks valmisolekut ja sellistele ohtudele vastupidavust²⁰. ELi institutsioonid võtsid meetmeid, et kaitsta institutsioonide ja oma valitud olulisemate esindajate sotsiaalmeedia kontosid²¹. Tänu uue õigusraamistiku²² vastuvõtmisele saab EL nüüd kehtestada sanktsioone (nt vara külmutamist, reisikeelde), et takistada selliseid küberrünnakuid, mille puhul on tegemist välise ohuga liidule või tema liikmesriikidele, ja neile reageerida.
- ▶ **Isikuandmete väärkasutamine.** Komisjon andis andmekaitsekohustuste selgitamiseks välja suunised²³ selle kohta, kuidas kohaldada isikuandmete kaitse üldmäärust valimiste kontekstis. Euroopa Andmekaitse nõukogu omalt poolt tegi avalduse isikuandmete kasutamise kohta poliitilistes kampaaniates²⁴ ning võttis kohustuse teha koostööd teiste asjaomaste ametiasutustega, et kaitsta usaldust valimiste turvalisuse vastu ja nende usaldusväärust. Lisaks sellele jõustusid uued meetmed, millega kehtestati sanktsioonid juhuks, kui Euroopa tasandi erakonnad peaksid rikkuma andmekaitsealaseid õigusnorme²⁵. Komisjon soovitas liikmesriikidel rakendada sama lähenemisviisi ka oma riigi tasandil.

²⁰ Kaks ENISA korraldatud õppust aitasid riikide ametiasutustel end ette valmistada intsidentideks, mille eesmärk on tekitada kahtlusi valimiste legitiimsuses, ja juhuks, kui Euroopa parlamendi valimiste eel või ajal peaks pandama elutähtsa taristu kaudu toime küberründeid. Mais 2019 toimunud viimasel õppusel osales ELi liikmesriikidest üle 70 intsidentide lahendamise eksperdi.

²¹ ELi infoturbeintsidentidega tegeleva rühma pakutav sotsiaalmeedia kindlusteenus (SMAS).

²² Nõukogu määrus (EL) 2019/796 piiravate meetmete kohta, millega takistada liitu või selle liikmesriike ähvardavaid küberründeid, ELT L 129I, 17.5.2019, lk 1–12; nõukogu otsus (ÜVJP) 2019/797 piiravate meetmete kohta, millega takistada liitu või selle liikmesriike ähvardavaid küberründeid, ELT L 129I, 17.5.2019, lk 13–19.

²³ COM(2018) 638.

²⁴ https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb-2019-03-13-statement-on-elections_en.pdf.

²⁵ Määrus 2019/493, millega muudetakse määrust nr 1141/2014 seoses kontrollimenetlusega, mis käsitleb isikuandmete kaitse normide rikkumist Euroopa Parlamendi valimiste raames, ELT L 85I, 27.3.2019, lk 7–10.



- ▶ **Läbipaistvuse suurendamine.** Liikmesriike, erakondi, sihtasutusi ja kampaaniate korraldajaid kutsuti üles võtma meetmeid, et suurendada poliitilise teabevahetuse ja reklaamide läbipaistvust. Sooviti, et selle tegevuse tulemusena suudaksid ELi kodanikud tunda internetis ära tasulist poliitreklaami ja teadaandeid ning teha kindlaks, kes on nende taga. Selle eesmärgi saavutamiseks võib oma veebisaidil teha kättesaadavaks teabe internetitegevusega seotud kulude ja kriteeriumide kohta, millest lähtuvalt reklaame suunatakse.

Kirjeldatud kogemuste põhjal võtab komisjon oktoobris 2019 vastu põhjaliku aruande, mis käsitleb valimisi, kaasa arvatud valimispaketi rakendamist.

C. Järeldused

ELi kooskõlastatud lähenemisviis aitas Euroopa Parlamendi valimiste eel tagada parema valmisoleku ja koordineerimise, et väärinfo vastu võidelda. Esialgne analüüs näitab, et see aitas paljastada väärinfo levitamise katseid ja säilitada Euroopa Parlamendi valimiste usaldusväärust,²⁶ kaitstes samas väljendusvabadust. Viimase kahekümne aasta suurim valimisaktiivsus (50,97 %) näitab, et inimesed on ELi tegevusest huvitatud ja peavad seda oma elus oluliseks.

Liigseks rahuloluks ei ole siiski põhjust. Väärinfo on pidevalt arenev oht, mida tuleb uurida, et meie kasutatavad poliitilised vahendid oleksid ajakohased ning vastaksid uutele suundumustele ja tegutsemisviisidele. Pahatahtlikud allikad nii ELis kui väljaspool vahetavad pidevalt taktikat, nad eelistavad tegutseda väiksemas mahus ja kohalikul tasandil ning see tähendab, et nende avastamise ja avalikkuse ette toomise tõenäosus on väiksem. Ent nende eesmärk on ikka sama: nad tahavad ühiskonda lõhestada ja õõnestada kodanike usaldust demokraatlike protsesside ja institutsioonide vastu.

Demokraatlike protsesside ja institutsioonide kaitsmine väärinfo ja manipuleerimise eest on pikaajaline töö, millega tuleb järjepidevalt tegeleda. ELi institutsioonid ja liikmesriigid peavad selle nimel ühiselt tegutsema. On vaja piisavalt rahalisi ressursse ja töötajaid, et väärinfo levitamise kampaaniaid paremini avastada, analüüsida ja paljastada ning suurendada valmisolekut väärinfo levitamise kampaaniatele vastu astuda nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil. Väärinfoga tegelemisel on eriline vastutus erasektoril, eriti digitaalsetel platvormidel.

Materjalides, mis komisjon esitas Rumeenias Sibius 9. mail toimunud mitteametlikule EL 27 juhtide nõupidamisele,²⁷ öeldi see väga selgelt välja: suunatud väärinfo levitamise kampaaniate arvu kasv jääb suureks probleemiks ka edaspidi. Samas kutsuti ELi institutsioone ja liikmesriike üles sellele ohule ühiselt vastu astuma.

Euroopa välisteenistus ja komisjon koos liikmesriikidega tugevdavad veelgi varajase hoiatamise süsteemi raames tehtavat koostööd. Muu hulgas töötatakse välja väärinfo levitamise kampaaniate analüüsivõime ja paljastamise ühine metoodika ja tugevdatakse sidemeid rahvusvaheliste partneritega, nagu G7 ja NATO.

²⁶ Sellest on aru saanud ka sõltumatud isikud ja meedia. Oxfordi internetiinstituudi uuringust selgus, et enne Euroopa Parlamendi valimisi jagas Twitteris väärinfot vähem kui 4 % uudiseallikatest, samas kui professionaalse peavoolumeedia sisu moodustas 34 % jagatud materjalidest. FactCheckEU andmetel esines Euroopa Parlamendi valimiste eel väärinfot oodatust vähem ning see ei domineerinud aruteludes nii nagu viimastel valimistel Brasiilias, Ühendkuningriigis, Prantsusmaal ja Ameerika Ühendriikides.

²⁷ COM(2019)218.



Komisjon esitab veel sel aastal aruande valimispaketi rakendamise kohta ja hindab tegevusjuhendi tulemuslikkust. Selle põhjal võidakse kaaluda edasisi meetmeid, et suudaksime kõnealusele ohule vastata ja sellele pikemas perspektiivis paremini reageerida.

Komisjonil ja kõrgeel esindajal on kindel kavatsus jätkata ühiseid jõupingutusi, et kaitsta Euroopa demokraatiat väärinfo ja manipuleerimise eest. Me vastutame ühiselt selle eest, et ELi kodanike õigus saada faktipõhist, objektiivset ja usaldusväärset teavet oleks kaitstud.